

“ NİKOLAY GUMİLYOV’UN “AFRİKA GÜNCE” ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME” AN ASSESSMENT ABOUT NIKOLAI GUMILEV’S “THE AFRICAN DIARY”

Reyhan ÇELİK*

Öz

Rus edebiyat tarihine bakıldığında doğu temasının, şairlerin ve yazarların eserlerinde yer alan belirgin temalardan biri olduğu dikkat çeker. A.S.Puşkin, İ.Bunin, M.Kuzmin vb. şair ve yazarlar bunlardan yalnızca birkaçıdır.

Yirminci yüzyıl Rus edebiyatında bu temayı, edebi sanatının temel özelliği haline getiren şair ve öykü yazarı da Nikolay Gumilyov’dur. Gumilyov (1886-1921) Rus edebiyat tarihinde gümüş çağ döneminin önemli şairlerinden biridir ve Akmeizm’in kurucusu olarak kabul edilir. Yirminci yüzyılın ilk dönemlerinde egzotik ve mistik öğelerle bezenmiş Afrika temalı şiirleri ve gezi yazıları, şairin daha çok tanınmasında ve dikkatleri üzerinde toplamasında önemli bir etkidir. “Konstantinopol”, “Zürafa”(Jiraf), “Cezayir”(Aljir), “Tunus”(Tunis) vb. şiirleri bunlardan sadece birkaçıdır.

Gumilyov, farklı dönemlerde doğu ülkelerine yaptığı yolculukların izlenimlerini gezi notları olarak da kaleme alır. “Afrika Güncesi”(Afrikanskii dnevnik) ve “Afrika Avı”(Afrikanskaya ohota) bunlar arasındadır. Gezi notlarında yolculuğunun her aşamasında bulunduğu yerlerin coğrafi ve kültürel anlamda kendisinde bıraktığı etkileri ifade eder. Gumilyov’un Afrika’ya yaptığı son yolculuğuna ait olan “Afrika Güncesi”, nesir sanatındaki gerçekçi yapıtları arasındadır. Dört bölümden oluşan günce, çok farklı kültürlerle sahip insanların geleneklerine ve yaşam anlayışlarına karşı gösterdiği ilgiyi ve hayranlığı ifade eder niteliktedir. Ancak bu hayranlığın, tarafsız bakışını engellemediği görülür.

Bu çalışmanın amacı Gumilyov’un “Afrika Güncesi”nde Doğu kültürünü ve insanlarını nasıl anlattığını ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Gumilyov, Afrika, Gümüş Çağ, Doğu, Günce.

Abstract

Looking at the history of Russian literature, the image of “the east” is one of the prominent themes in the works of poets and writers such as A.S.Pushkin, I.Bunin, M.Kuzmin.

It is the poet and short story writer Nikolai Gumilyov who made this theme a fundamental feature of literary art in twentieth-century Russian literature. Gumilyov (1886-1921) is one of the important poets of the Silver Age in the history of Russian literature and is considered to be the founder of Akmeizm. African-themed poems and travel writings, embellished with exotic and mystical elements in the early days of the twentieth century, are an important factor in the poet’s recognition and getting attention. “Constantinople”, “Giraffe” “Algeria”, “Tunisia” are just some examples of his poems

Gumilyov also writes his impressions about his journeys to the eastern countries at different times as travel notes. These notes include African Diary (Afrikanskiy dnevnik) and African Hunt (Afrikanskaya ohota). In his travel notes, he also expresses the geographical and cultural impacts of the places he visited. African Diary, which belongs to Gumilev’s last voyage to Africa, is among the realist works of prose literature. Diary consists of four parts and expresses his interest and admiration to people who have very different cultures, traditions and way of life. However, it is seen that this admiration does not prevent the objective view in his work.

The aim of this study is to reveal how Gumilyov describes the Eastern culture and people in his African Diary

Keywords: Gumilyov, Africa, Silver Age, East, Diary.

Giriş

Nikolay Gumilyov (1886-1921) Rus edebiyatının en önemli edebi süreçlerinden biri olan Gümüş Çağ şairlerindedir ve Akmeizm’in de kurucusu olarak kabul edilir. Gumilyov öncelikle, gümüş çağ şairlerinden biri olarak tanımlansa da edebi sanatında egzotik öğelerle süslü öyküleri, tiyatro eserleri ve gezi notları da yer alır.

Rus tarihinde, yirminci yüzyılın ilk çeyreği karmaşık, tarihi olaylarla doludur. Bir değişimin habercisi olan söz konusu olaylar sırasında Rus edebiyatı da oldukça hareketlidir. Bu yıllarda M. Gorki, İ. Bunin, A. Kuprin V. Bryusov, A. Blok, S. Yesenin, O. Mandelştam, A. Bely vb. pek çok yazar ve şair edebiyat yaşamında aktif olarak yer alırlar. Her biri kendi politik ve edebi düşüncelerini destekleyen eserler oluştururlar. Bunlar arasında, genç yaşta edebiyat dünyasında adını duyuran ancak en verimli olduğu dönemlerde yaşamına son verilen Nikolay Gumilyov da yer alır.

* Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü

Gumilyov, 3 (15) Nisan 1886 yılında Kronştadt’da soylu bir ailenin oğlu olarak doğar. Babası askeri doktordur. 12 yaşında şiir yazmaya başlar ancak edebiyat yaşamındaki ilk ciddi adımı 8 Eylül 1902 tarihinde “Tifliski Listok” gazetesinde yayınlanan “Kentlerden Ormana Kaçtım”(Ya bejal v les iz gorodov) adlı şiiri ile olur.

Bir yıl sonra ailesi ile birlikte yaşadıkları Tiflis’ten Peterburg’a geri döner. Burada Tsarskoye Selo lisesinin yedinci sınıfından devam eder. Ancak derslerindeki başarısızlığı yüzünden okuldan atılma aşamasına geldiğinde okulun yöneticisi olan ünlü şair İnnokenti Annenski, Gumilyov ile ilgili, ‘Her şey doğru ama o şiir yazıyor’ (Andreev, 1988, 8) diyerek okuldan atılmasına engel olur. Annenski’nin şiir sanatından etkilenmesi ve gelecekteki eşi Anna Ahmatova’nın (Anna Gorenko) da aynı lisede okuması Traskoye Selo lisesinin Gumilyov’un yaşamındaki yerini daha önemli hale getirir. Nitekim, 1905 yılında henüz lisenin son sınıfında okurken ilk şiir derlemesi olan ve ünlü şair V. Bryusov’un “mükemmel şiirlerle dolu”(Karpov, 1988, 64) diyerek övdüğü “Fatihlerin Yolu” (Put konkvistadorov) adlı şiir derlemesini imzalayarak Annenski’ye hediye eder. Yine, 1916 yılında kaleme aldığı “Kolçan” adlı şiiri de ünlü şaire ithaf eder (Karpov, 1988, 8).

Liseyi bitirmesinin ardından 1907 yılında Paris’e gider. Sorbon’da Fransız edebiyatı derslerine katılır. Şairin Paris’de kaldığı dönemde edebi yaşamı oldukça aktiftir. 1908 yılında Anna Ahmatova’ya adadığı “Romantik Çiçekler” (Romantiçeskiye tsveti) adlı ikinci şiir derlemesini yayımlar. Derleme yine ünlü şair Bryusov tarafından oldukça olumlu eleştiriler alır. Bu dönemde, yalnızca üç sayı yayımlanabilen ve şairin ilk öykülerinin, edebiyat ve sanat üzerine yazılarının yer aldığı “Sirius” adlı dergiyi, Anna Ahmatova ile birlikte çıkarır. Anna Ahmatova’nın ilk şiirlerini de bu dergide yayımlar. 1909 yılında A.N.Tolstoy ile birlikte yayımladığı “Ostrov” adlı dergi de yalnızca iki sayı çıkabilir.

1908 yılı şair için oldukça önemlidir. Çünkü edebi sanatının temel ilham kaynağı olan Afrika topraklarına yapacağı ilk yolculuk bu yıl gerçekleşir. Ailesinden gizli olarak bu yolculuğa çıkar. Paris’te iken babasına, bu yolculuğa çıkmak istediğini bildiren bir mektup yazar ancak babası bunun gereksiz bir uğraşı olduğunu bildirir ve para göndermez. Bunun üzerine ailesinin her ay gönderdiği parayı yolculuk için ayırır hatta bu uğurda yeteri kadar yemek bile yemez. Ailesine fark ettirmemek için de, babasına gönderilmek üzere mektuplar hazırlar. Bu mektupları her on günde bir babasına göndermeleri için de arkadaşlarına vererek gizlice iki ay sürecek Afrika (Mısır) yolculuğuna çıkar. Ardından 1909 yılında da birkaç aylığına Habeşistan’a gidecektir.

1910 yılında Paris’te ünlü şair Anna Ahmatova ile evlenir. Ancak evlendikten kısa bir süre sonra halk şarkıları ve resimler derlemek için, altı ay sürecek Habeşistan yolculuğuna çıkar. “Yabancı Gökyüzü” derlemesinde yer alan “Habeşistan Şarkıları” (Abissinskiye pesni, 1912) ve “Mik. Afrika Poeması” (Mik. Afrikanskaya poema, 1918) adlı yapıtları buradan izlenimlerle doludur.

Gumilyov 1910 yılında “İnci” (Jemçuga) adlı üçüncü şiir derlemesini Bryusov’a adar. Bu derleme, adının daha geniş kitlelerce duyulmasını sağlar. Bryusov “Rus Düşünceleri” adlı eleştiri yazısında Gumilyov’un yeni derlemesi için, “Gumilyov’un şiirleri imgeler ve hayal dünyasında yaşıyor” diyerek şairin farklı tarzını ifade eder. Ardından da onun şiirlerinde şeytan, vahşi hayvanlar ve farklı insanlarla dolu farklı dünyaların, yaşam tarzlarının olduğunu ve bu dünyalardaki doğa yasalarının bizlerinkine benzemediğine dair vurgu yapar (Bkz. Andreev, 1988, 67).

Elbette Gumilyov’un, liseden mezun olduğu 1908 yılından son Afrika gezisine çıktığı 1913 yılına kadar pek çok edebi çalışmaları da olur. Yukarıda belirtildiği gibi, edebiyat dergileri çıkarma girişimi, şiir derlemeleri yayımlama bunlardan sadece birkaçıdır. Şairin söz konusu yıllar arasındaki edebi faaliyetlerinin, o dönemde etkin olan sembolist düşünce ile de ilintili olduğu görülür. Nitekim lise yıllarında Bryusov, Balmont gibi sembolist şairlere ilgi duyar. Peterburg’un edebiyat ve entelektüel çevrelerini bir araya getiren sembolist şair Vlaçeslav İvanov’un “Kule” (Başnya) adı ile anılan evindeki toplantılara katılarak ortak çalışmalar yapar. İvanov ve Annenski ile birlikte “Şiir Akademisi”(Akademiya stiha) topluluğunun oluşturulmasında yer alır.

Ayrıca, sanata bakış açısından kendisine yakın olan kişileri bir araya toplamak için de uğraşır. Bu amaçla 1911 yılında Peterburg’da O. Mandelştam ve A. Ahmatova ile birlikte “Ozanlar Atölyesi”nin (Tseh poetov) kurulmasını sağlar. Bu, sembolistlerin kendi aralarında koyu tartışmaların yaşandığı bir dönemde gerçekleşir. Hatta K. Çukovski, A. Blok hakkındaki kitabında, Blok ile Gumilyov’un şiir sanatı üzerine bitmez tükenmez tartışmalarından bahseder (Bkz. Yu. A. Andreyev, 1988, 75).

Topluluğun kuruluşundan iki yıl sonra, 1913 yılında Gumilyov’un şair ve edebiyat eleştirmeni S. K. Makovski ile birlikte çıkardıkları “Apollon” (1909-1918) dergisinin birinci sayısında yayımlanan “Sembolizmin Mirası ve Akmeizm” (Naslediye simvolizma i akmeizm) adlı makalesi, Akmeizm’in

manifestosu olarak kabul edilir. Makalede simbolistlerin mirasını kabul etmekle birlikte Akmeistlerin onların yerine geldiklerini açıkça ifade eder (Zolotnitski, 1990, 15).

Gumilyov, gittiği İtalya gezisinden izlenimlerinin ve Alman şair Gothe'nin birkaç şiir çevirisinin de yer aldığı "Yabancı Gökyüzünde" (Çujoye nebo) adlı dördüncü şiir derlemesini 1912 yılında yayımlar. Şair bu derlemeyi, Akmeist prensipleri ortaya koyan bir derleme olarak kabul eder (Andreyev, 1988, 68).

Gözleri bozuk olduğu için askerlik yapamayan N.Gumilyov, 1914 yılında gönüllü olarak birinci dünya savaşına katılır.1915 yılında ise savaş muhbirinin anıları olarak yayımlanan "Süvarinin Notları" (Zapiski kavalerista) gerek savaşın seyrini gerekse cephedekilerin yaşadığı ruhsal durumları anlatır. Bu zorlu yıllarda gösterdiği başarılarından dolayı da hem üsteğmenliğe yükseltilir hem de iki Georgiyevski nişanı ile ödüllendirilir.

Şairin özellikle Birinci dünya savaşından sonraki yıllarının, edebi sanatındaki faaliyetleri açısından oldukça yoğun olduğu görülür. Örneğin Peterburg'da "Sanatlar Evi'nin (Dom iskusstv) kurucularından biri olur ve burada edebiyat kuramı dersleri verir. Ayrıca "Rus Ozanlar Birliği"ne (Vserossiyskiy soyuz poetov) A.Blok'tan sonra başkanlık eder. Bir yandan da İskandinav halk şarkılarının, İngiliz baladlarının, Çin şiirlerinin ve pek çok şairin şiirlerini de çevirir. Ozanlar Birliği'nin katılımcısı olan N.Otsup, şairin 1918 yılından, öldüğü 1921 yılına kadar ne kadar yoğun olduğunu ifade ederken bu yoğunluğun, diğer insanlar üzerindeki etkisini de şöyle tanımlar: "Kendi otoritesi ile kimseyi baskı altına almadı ama herkes büyük bir coşkuyla onun peşinden gitti"(Akimov, 1995, 259-260).

Gumilyov 3 Ağustos 1921 yılında "Tagantsev Komplosu'na katılmak suçuyla tutuklanır. Şairin arkadaşları M. Gorki, A. Volinski, M. Lozinski ve N. Otsup Gumilyov'un kefalet karşılığı serbest bırakılması için uğraşmalarına rağmen başarılı olamazlar. 24 Ağustos 1921'de Tagantsev Komplosu'na katılan 61 kişinin vurulması için bir karar çıkartılır. Bu karar 1 Eylül'de yayımlanır. Ama kurşuna dizilmesi emrinin zaten 25 Ağustos'ta gerçekleştiği bilinir (Bkz. Andreev, 1988, 77,78).

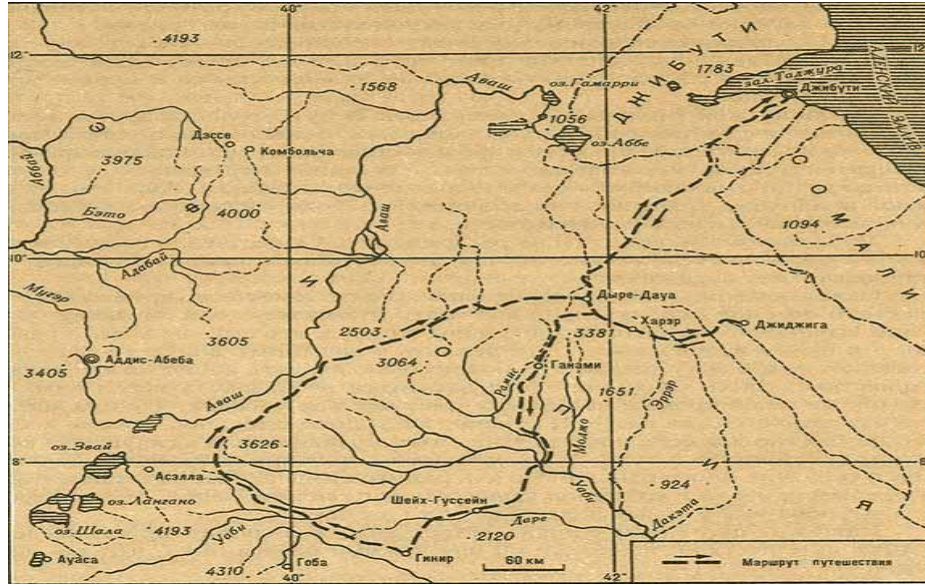
Bulgular

20.yüzyılın ilk yıllarında şiir türünün gelişimine dair onun en büyük katkısı, Afrika'ya ithafen yazdığı eserleri ile Rus dil bilincinde kıtaya dair bilgiler edinilmesini sağlaması ve insanlara dünyayı kendi kendilerine keşfetme yolunda korkusuz ve güçlü bir yol açmasıdır.(Ude Fraydey, 2007) Nitekim uzak coğrafyalara ve kültürlere duyduğu ilginin nedenini de Bryusov'a şöyle açıklar: "Yeni bir ortamda yeni sözcükler keşfetmek için altı aylığına Habeşistan'a gitmeyi düşünüyorum"(Pronina, 1994, 113).

Daha önce de belirtildiği gibi Gumilyov, toplam olarak dört kez Afrika yolculuğuna çıkar. Ancak 1910 yılında üçüncü kez çıktığı Afrika yolculuğunda tam bir araştırmacı gibi hareket etmeye başlar. Afrikalıların gelenek ve göreneklerini inceler, onların folklorik ve gündelik eşyalarını toplar, yerel halkın evlerini ziyaret edip bilmediği bu eşyalar hakkında bilgi alır. Ayrıca yerel halkın yaşam biçimini, mizacını ve huylarını tasvir eder, fotoğraflarını çeker boş zamanlarında ise vahşi hayvanları avlar. 1911 Mart ayında ise ülkesine geri döner.

Gumilyov'un Afrika'ya son gezisi 1913 yılının Nisan ayında Bilimler Akademisi Antropoloji ve Etnoğrafya Müzesi'nin görevlendirmesi ile gerçekleşir. Bu gezinin amacı Somali ve Habeşistan'da kültürel alanlarda araştırmalar yapmaktır. Gumilyov'un isteği üzerine fotoğraf çekmek ve malzeme toplamasına yardım etmek amacı ile doğa bilimine ilgi duyan, genç yeğeni N.L. Sverçkov da bu gezide ona eşlik eder. Afrika gezisi sırasında toplamış olduğu tüm nesne ve malzemeler Antropoloji ve Etnoğrafya müzesinde sergilenir. Gumilyov Afrika'ya, bu devasa ve keşfedilmemiş kıtaya, birkaç kez daha gitmek ister. Ancak Birinci Dünya Savaşının başlaması ile bütün planları alt üst olur ve bir daha Afrika'ya gidemez.

Dolayısıyla bilinmeyen diyarlarda, dil ve kültür araştırmaları için 7 Nisan 1913 tarihinde Peterburg'dan başlayan yolculukları altı ay sonra, 20 Eylül tarihinde, yine Peterburg'da son bulur. Çalışmanın asıl konusu, Gumilyov'un son Afrika gezisindeki gözlemlerinden oluşan "Afrika Güncesi" (Afrikanskiy dnevnik) dir. "Afrika Güncesi" bir şair olarak tanınan Gumilyov'un nesirdeki gerçekçi yapıtlarındandır. Yolculuğu sırasında eşi Anna Ahmatova'ya gönderdiği mektupta, bir günce kaleme aldığını ve bu güncesini yayınlamak istediğini belirtir (Zolotnitski, 1990, 27). Ancak günce ilk olarak 1987 yılında "Ogonyok" dergisinde yayınlanacaktır.

Son Afrika yolculuğu haritası (1913)

Günce, dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Odessa, İstanbul* ve Cidde'deki izlenimleri yer alır. İstanbul, her birinde şaşırtıcı çeşme ve güllerin yer aldığı ve Bin Bir Gece Masalları'ndaki kadar güzel kadınların yaşadığı sessiz evlerin arasındaki dar ve tozlu sokakları olan bir şehirdir. Bu sokakları geçerek Aya Sofya'yı, Süleymaniye Camisini gezer.

İstanbul'da, Harar'a Başkonsolos olarak atanmış, beraber yolculuk yapacağı Türk konsolosla tanışır. Konsolosla Türk Edebiyatı, dış politika ve Habeşistan'ın gelenek ve görenekleri üzerine sohbet eder. Şair onun tecrübesiz bir diplomat ama büyük bir hayalperest olduğunu da belirtir. İstanbul'dan sonra Süveyş kanalını geçerken, "Herkes Süveyş kanalına âşık olmaz ama her kim ki ona âşık olursa onu uzunca bir süre sever" (Gumilyov, I. bölüm)* diyerek Süveyş Kanalı'na olan hayranlığını dile getirir.

Afrika Güncesi'nde Gumilyov, Afrika ülkelerindeki şehirlerde meydana gelen gelişmeleri, şehirlerin eski ve yeni durumlarını, oralarda yaşayan yerli halkın ve Avrupalıların yaşayış biçimlerini, neler yaptıklarını gözlemler ve güncesinde yer verir. Şehrin önceki ve şimdiki hali arasındaki farklılıkları ayrıntılı bir şekilde betimler. Nitekim Cibuti şehrinde bahsettiği ikinci bölümde, dört yıl öncesine göre şehirdeki "Avrupalı"ların sayısal artışı, dikkatini çeken bir değişimdir. Bunun nedeninin de şöyle yorumlar:

"Cibuti şehri dört yıl öncesine göre çok gelişti. O zamanlar üç yüze yakın Avrupalı varken şimdi ise bu sayı dört yüzleri aştı. Ticaret gelişti, aynı zamanda başkent Addis Ababa ile Cibuti arasındaki demiryolu nerdeyse tamamlandı." (Gumilyov, II. bölüm)

Demiryolu bittiğinde ise bu ticari gelişmenin daha çok artacağını, şehrin daha önemli hale geleceğini de günlüğünde özellikle vurgular. Ayrıca Cibuti'ye son gelişinde yolcuların, vapurdan karaya motorlu tekne ile indirilmelerinin bir yenilik olduğunu ve bu yeniliğin de en çok Somalili kayıkçıları etkilediğinden bahseder. "Vapurdan karaya motorlu tekne ile indik. Bu bir yenilik. Daha önce bunu, Somalili çıplak insanlar yapardı. Onlar kürek çekerlerdi, içlerinde bunun için kavga eden, tartışan, denize atlayanlar bile olurdu." (Gumilyov, II. bölüm).

Eski-yeni kıyaslamasını Dire Dawa şehri için de yapar. Daha önceki gelişine göre şehrin ne kadar çok büyümüş olduğu, ne kadar çok gelişmiş olduğu Gumilyov'un dikkatinden kaçmaz. Bu şehir artık çok daha güzeldir. Bunu da şu sözlerle dile getirir;

"Üç yıl içinde şehir oldukça gelişmiş özellikle de Avrupa kısmı. Hatırlıyorum önceden sadece iki tane caddesi vardı şimdi ise onlarca caddesi var. Çiçekli bahçeleri ve geniş refah kafeleri var, hatta Fransız konsolosluğu bile var." (Gumilyov, II. bölüm).

Cibuti şehrinde ülkenin iç kısmına, derinliklerine geçmek isterler ancak üç gün boyunca zorunlu olarak şehirde kalırlar. Çünkü gidecekleri tren sadece Salı ve Cumartesi günleri hareket etmektedir. Bu zorunlu durumun Gumilyov'u üzmediği anlaşılır. Nitekim günlüğüne "Bu gecikme için çok da üzülmedim, bu huzurlu ve temiz şehri seviyorum" (Gumilyov, II. bölüm) diye yazar. Cibuti şehrinde kalınan 3 günlük

* Güncede "Konstantinopol" olarak geçer.

* Afrika Güncesi'ne <http://ouc.ru/gumilev/afrikanskiy-dnevnik.html> adresinden ulaşıldığı için alıntılarda sadece bölüm adı kullanılacaktır.

süre çabuk geçer. Son günün sabahı Gumilyov'un ziyaretine İssa kabilesinden Somaliler gelir. Gumilyov, onların yöresel şarkılarını not alır. Böylelikle, Afrikalılara ait halk kültürü geleneği olan şarkıları kaydetmeye başlamış olur.

Gumilyov Somalilerin, kolye ve bilezik yapımında, testi ve kalkan üzerlerini süslemede farklı bir tarzları olduğunu hatta çevredeki kabilelere göre modanın yaratıcısı olduklarını ama şarkılarının biçim olarak düzensiz ve zayıf gibi görünse de lirik yönüyle yoğun olduğunu günlüğünde dile getirir. Böylelikle şair Somalilerin şarkılarının yapısal ve biçimsel özelliklerinden, el işi süsleme sanatlarının farklı tarzından bahsederek bu halkın kültürel ve sanatsal özelliklerini gözler önüne serer.

Afrika Güncesi'nin ikinci bölümünde Afrikalılar ile ilgili anlatmış olduğu ilginç olaylardan biri küçük, siyah, Afrikalı çocuklardır. Gumilyov onları küçük bir istasyonda görür, kendisini ve yanındakileri gören çocuklar ellerini uzatırlar ve şairin deyimiyle "hüzünlü, kederli" bir ifadeyle şarkıya benzer bir şey söylerler ve para isterler. Gumilyov bu durumu kişiye verilen "hediye" olarak adlandırsa da istenen para bahşıştır. Bahşış almanın, İstanbul'dan başlayarak tüm doğu ülkelerinde karşılaştığı bir durum olduğunu ve bahşış kelimesinin en popüler kelime olduğunu da ifade eder. Ayrıca çevrelerinde bahşış almak için dolaşan çocukların yeşil sarıklarına da vurgu yapar.

Gumilyov bir yerden başka bir yere geçtiği zaman sadece değişen mekân ve çevreyi anlatmaz aynı zamanda yöre halkının nasıl giyindiklerinden ve ne işle uğraştıklarından da güncesinde sıklıkla bahseder. Nitekim Harar şehrine gelirken yolda görmüş olduğu farklı insan manzaralarını betimler. Yöre kadınının, yakacak odun ve ot getirişini günlüğünde "Çıplak, sarkık göğüslü yöre kadınları şehre, yakacak odun demeti ve otlar getiriyorlar" (Gumilyov, II. bölüm) diyerek yapılan günlük işleri sade bir dille anlatır.

Gumilyov güncesinde, Afrika halkının yemek kültürüne dair bilgilere de yer verir. Neler yediklerinden, yemeklerin içinde neler olduğundan ve nasıl yapıldığından bahseder. Afrika'ya özgü "injur" (krep) satın alıp tatmışlardır. Harar'da bir köyde gerçekleşen bu olayı şöyle dile getirir:

"İnjir (siyah hamurdan kalınca yapılmış ve Habeşistan ekmeği yerine geçen kalın bir çeşit krep) satın aldık ve etrafımızda toplanan meraklı çocukların arasında injir yedik, yerken en ufak bir hareketimizde çocuklar kaçışmaya başladılar" (Gumilyov, III. bölüm).

Çadırda kaldığı günlerde de yöresel Afrika yemeklerini tadar ve güncesinde bunlara ayrıntılı bir biçimde yer verir. Ona göre "Kitoy" adlı yemek oldukça ilginçtir:

"Dire Dawa"ya döndük, valizlerimiz alıp üç gün sonra geri dönüş yolculuğuna çıktık. Bir gece çadırda geceledik. Yemek olarak Kitoy (unun suyla karıştırılmış ve tavada kavrulmuş hali, bu yörenin yol yemeği) yedik daha sonra haşlanmış pirinci önce tuzla sonra ise şekerle yedik.." (Gumilyov, III. bölüm) sözleriyle hem ilk kez çadırda kalışını hem de yöresel yemekleri tattığını günlüğünde anlatmıştır.

Gumilyov Harar şehrinde eski bir Addis Ababalı tanıdığıyla karşılaşır. Bu kişi, yerel bir okulun müdürüdür ve onun sayesinde Afrika'daki okullarda nasıl bir eğitim verildiğine dair bilgiler alır. Gumilyov Harar'daki çoğu vatandaş gibi onun da felsefeye ilgili biri olduğuna da vurgu yapar. Onunla birlikte müdürlük yaptığı okula giderler, şehrin en varlıklı ailelerinin çocuklarının o okulda eğitim aldıklarını, matematik ve Fransızca öğrendiklerini güncesine not düşer.

Gumilyov güncesinde, Afrika ülkelerindeki toplumsal düzeni resmeden, başından geçen bazı ilginç olaylara da yer verir. Eşek satın alma olayını oldukça ayrıntılı bir şekilde anlatması dikkat çekicidir. İlk cümleler şöyledir: "Habeşistan'da eşek almak hiç de kolay değildir. Eşek alacak bir pazar da yok. Askerler, bütün evleri tek tek gezerek satacak eşekleri olup olmadığını evdekilere sorarlar. Askerlere eşekleri satmayan vatandaşlar, otel yakınında kendi başlarına eşeklerini satmak isterler. Habeşlerin gözleri parlar, beyazlar (beyaz insanlar) eşeklerin fiyatlarını bilmezler, onları kandırmak mümkündür." (Gumilyov, III. bölüm). Üç gün içinde Gumilyov ve yanındakiler Abdulay adlı kişinin yardımıyla dört tane iyi eşek alırlar. Abdulay, satıcılardan da para almasına rağmen, Gumilyov ve yanındakilere iyi, değerli ve sağlıklı eşekleri satın aldırır.

Gumilyov'un Haile adlı tercümanı ise tam tersine otel sahibinden, misafirlerin otelde daha fazla konaklamasını sağlamak için rüşvet almıştır. Bunun için de iyi bir eşek bulamadım diyerek Gumilyov ve yanındakileri oyalar. Bunu anlayan Gumilyov, Harar'da rehberin işine son verir. Bir tarafta satıcılardan para almasına rağmen, çok uğraşarak iyi eşekler almalarını sağlayan Abdullay, diğer tarafta onunla birlikte çalışan tercümanı Haile'nin yaptıklarını anlatması, doğu insanını idealleştirmediklerini ve yaşadıklarına tarafsız bir şekilde yaklaştığını gösterir.

Afrika Güncesi'nde Habeşistan mahkemelerinin işleyişi ile ilgili de geniş bilgiler verir. Bir mahkeme sürecine birebir şahit olur. Daha sonra da gördüğü olayların, davaların nasıl sonlandıklarını anlatır. Örneğin Habeşistan'daki mahkemelerde "Davalılardan hangisi yargıca daha çok para ya da değerli

eşya verirse o tarafın davayı kazandığını” anlatır. “Genellikle kazanan taraf, hâkime en iyi “armağanı” veren taraftır. Fakat karşı tarafın ne kadar verdiğini nasıl bilebilirsiniz? Çok fazla vermek de fayda sağlamayabilir. Habeşler dava açmaktan çok hoşlanırlar, hemen hemen bütün tartışmaların, davaların sonu geleneksel bir şekilde “Menelik “adına ya da bölgedeki en rütbeli kişinin üzerine yeminle sona erer” (Gumilyov, III.bölüm) diye de güncesine ekler. Gumilyov’un bu olayı anlatırken de rüşvet yerine “armağan” kelimesini kullandığı görülür. Hatta Gumilyov Harar’da araştırma iznini de “armağan” sayesinde elde eder.

Afrika Güncesinde sosyal ve kültürel olaylara da değinir. Bunlardan biri tiyatrolardır. Bir akşam tiyatroya giderler. Bunlar gezici Hint tiyatrosudur ve Habeşistan sınırları içindeki ilk tiyatrodur. Gitmiş oldukları oyun Habeşistan’da çok büyük bir üne sahiptir. Sergilenen bu oyun için güçlkle ön sıradan yer bulurlar. Tiyatronun yapısal özelliklerini Gumilyov şu şekilde dile getirir:

“Alçak ama demirden yapılmış bir çatı, duvarları boyasız, zemin ise toprak. Derme çatma bir yapı şeklinde. Oyunun ilginç kılan özelliklerinden biri de sadece erkek oyuncuların oynaması.” (Gumilyov, III. bölüm).

Sadece erkeklerin olması Gumilyov’a çok ilginç gelmiştir. “Oyunun sadece erkek aktörler tarafından oynanması, izlenime hiç de zarar vermediği gibi aksine onu daha da güçlendirdi. Tiyatrolarımızda bu kadar nadir görülen ses ve hareketlerin hoş bir bütünlüğü ortaya çıkmış oldu. Erkek olmasına rağmen cariyeye rolünü oynayan aktör oldukça iyiydi. Oyun özellikle Arapların ilgisini çok çekmişti, hepsinin gözleri parlıyordu” (Gumilyov, III.bölüm) diyerek oyunun etkisini güncesinde anlatır.

Afrika Güncesi’nde Gumilyov’un aktardığı kültürel öğelerden biri de Doğu kültürüne özgü armağan motifidir ve sosyal yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak aktarılır. Ancak verilen bu armağanlar “rüşvet” değil bir saygınlık göstergesidir. “Türk konsolosu Harar’a geldiğinde çeşitli armağanlarla karşılandı. Türk bahçıvanları sebze ve meyve, Araplar ise koyun ve tavuğu armağan olarak verdiler. Yarı bağımsız Somaliler ise bir aslan, bir fil, bir at sürüsü ya da on deve kuşu derisi isteyip istemediğini Türk konsolosuna sordular. Avrupalılar ve Suriyeliler ise eli bol bir şekilde karşılamaya geldiler.” (Gumilyov, III.bölüm) diyerek doğuya özgü armağan olayına vurgu yapar.

Afrika Güncesi’nin en kısa bölümü son bölümdür. Yaklaşık bir sayfa kadar olan bu bölümde Harar şehrinin tarihinden, Harar halkının dini ve sosyal yönlerinden, bahseder. “Hararlılar Kuran’ı ve Arap edebiyatını çok iyi biliyor ama dinlerine çok da sıkı sıkıya bağlı değiller” diyerek Hararlılar hakkındaki düşüncesini dile getirir. Hararlıların her şeyi aulia (kutsal)saydığından bahseder. “Şehirde ve çevresindeki sayısız çınar ağacını bile aulia olarak adarlar. Aulia, ölümlerde, canlılarda, ağaçlarda ve nesnelere de.” Bu bağlamda bir pazarda yaşadığı ilginç şemsiye satın alma olayından da bahseder. Ginir pazarındayken el yapımı bir şemsiye satın almak ister, yöre halkı onun aulia olduğunu söyler ve uzunca bir süre satmayı reddederler. Bunun üzerine “iyi eğitim almış kişiler cansız bir varlığın, nesnenin kutsal olmayacağını bilir” (Gumilyov, III.bölüm) diyerek bu durumu eleştirir. Güncenin son cümlesi olan bu söz yine Gumilyov’un tarafsız bakışını destekler niteliktedir.

Tüm zorluklara rağmen halktan eski giysiler, eşyalar alır. Yöre halkı neden bunları aldığını anlamaz hatta büyücülük yapacağını bile düşünürler. Eski kıyafetler alırken yöre halkından alay edenler hatta eşyalarını satmak istemeyenler de olur. Bu konudaki ilginç olaylardan birisi de eskiden, Hararlılar tarafından giyilen, kutsal bir sarığı almak için verdiği mücadeledir. Gumilyov, bu sarığa sahip olabilmek için, sarığın sahibi olan şeyhe gat otunun yaprağını (Müslümanlar tarafından kullanılan bir tür uyuşturucu ot) tüm gün yedirmek zorunda kalmıştır. Özellikle etnografya müzesi için Araplara ve Habeşlilere özgü eşya ve nesnelere almaktan kaçındığını ancak Harar yöresine ve halkına ait yetmiş civarı kap, kacak, eşya aldığını da günlüğünde dile getirir.

Daha önce de dile getirildiği gibi, Gumilyov Afrika halkının kullandığı kelimeleri de keşfetmek ister. Hatta şiirlerinin pek çoğunda bu kelimelere rastlamak mümkündür. Bu bağlamda güncenin içeriğini ve biçimini pekiştiren çok sayıda egzotik sözcük de bulunmaktadır: "Peri, çalma (sarık), derviş, asker, konvoy, karavan, şeyh, hacı (Gumilyov'un açıklamasına göre, Mekke'de bulunmuş, yeşil çalma takan Müslüman), arşın, maraba, karavan". Ayrıca Habeşlerin Yunanlara, "grik" diğer Avrupalılara ise “frenca” demeleri Gumilyov’un dikkatini çeker. Bu adlandırma yunanların bu topraklardaki ayrıcalığını yansıtmaya açısından önemlidir.

Sonuç

Görüldüğü gibi Gumilyov için Afrika, kısa yaşamı boyunca bir tutku haline gelmiştir. Toplamda dört kez gidip tanımaya çalıştığı Afrika coğrafyasını ve Afrika halkını, dikkatli ve ayrıntılı bir şekilde gözlemlemiş, yaşayış tarzından, gelenek ve göreneklerine, eğitim sisteminden adalet sistemine kadar birçok

önemli konuda bilgiler edinmiş bunları yaşadığı ve gözlemlediği olaylar aracılığıyla güncesinde aktarmıştır. Karşılaştığı bütün zorluklara rağmen Afrika halkına ait yüzlerce fotoğraf çekmiş, şarkılar ve türkülerini toplamış, eski, yöresel kıyafetleri, araç ve gereçlerini toplayarak Peterburg Antropoloji ve Etnografya müzesinde sergilenmesini sağlamıştır. Müzede toplam olarak 243 fotoğraf, şairin kara kalemle çizdiği onlarca resim, 103 adet Afrika'yı simgeleyen eşyalar sergilenmektedir.

Sonuç olarak, Gumilyov'un yarattığı pek çok eserin kaynak noktasının Afrika yaşamı ve insanı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Çünkü toplu eserlerinin hemen hepsinde bu toprakların, şairin üzerinde bıraktığı etki net olarak görülebilir. "Güller Şehri Addis Ababa", "Çad Gölü", "Konstantinopol", "Zürafa", "Tunus", "Cezayir" vb. birçok şiiri, Afrika coğrafyasının ve kültürünün şairin üzerinde bıraktığı etkilerin birer ifadesi olarak karşımıza çıkar.

KAYNAKÇA

Akimov, V.M. (1995). *Sto let russkoy literatury. Ot Serebryannogo veka do naših dney*. Sankt-Peterburg: Liki Rossii.

Andreev, Yu.A. (1988). *Nikolay Gumilyov*. Leningrad: Sovetskiy pisatel.

Gumilyov, N. *Afrikanskiy dnevnik*. Erişim tarihi 10.08.2018 <http://ouc.ru/gumilev/afrikanskiy-dnevnik.html>

Karpov, V. (1988) *Nikolay Gumilyov*. Leningrad: Sovetskiy pisatel.

Pronina, Y.P. (1994). *Ruskaya Literatura xx veka*. Moskva: Prosveşçeniye.

Ude Fraydey, E. (2007). *Sposoby otrazheniya obraza afriki v proizvedeniyah N.S.Gumilyova*. Erişim tarihi 10.09.2018, <http://cyberleninka.ru/article/n/sposoby-otrazheniya-obraza-afriki-v-proizvedeniyah-n-s-gumilyova>.

Zolotnitski, D. İ. (1990). *N.S.Gumilyov*. Leningrad: İskusstvo.